

Zien & zijn

Handleiding voor docenten

Met tips en extra informatie

Cursieve teksten zijn overgenomen uit de leerpaden

Elke dag kijken we naar voorwerpen, mensen en situaties. Het helpt ons de wereld om ons heen te ontdekken.

Je onderzoekt vragen die gaan over wie je bent, bij welke groepen je je thuis voelt, hoe anderen jou zien en hoe jij anderen ziet.

De antwoorden hierop zijn niet altijd makkelijk, maar de oefeningen zullen je hierbij helpen.

Doelen

In dit leerpad zullen leerlingen:

- Nadenken hoe ze zichzelf en anderen zien.
- Verschillende aspecten van hun eigen identiteit onderzoeken.
- Zien hoe diversiteit een natuurlijk onderdeel van de wereld om hen heen vormt.
- Nagaan welke invloed vooroordelen kunnen hebben op het leven van mensen.

Structuur

Dit leerpad bestaat uit drie routes (lessen) met elk een aantal stappen.

Route 1: Leerlingen onderzoeken hoe ze aannames maken.

Route 2: Leerlingen maken kennis met verschillende aspecten van hun eigen en andermans identiteit.

Route 3: Wat is zichtbaar is en wat niet? Leerlingen denken na over wat mensen wel of niet van zichzelf laten zien en leerlingen onderzoeken ook de rol die vooroordelen hierbij kunnen spelen.

Voor elke route hebben leerlingen ongeveer 50 minuten nodig.

Icoontjes - verloop van opdrachten

Vaak werken leerlingen eerst in tweetallen of in groepjes, en wordt een onderwerp vervolgens met de hele klas gesproken. De icoontjes geven aan hoe er gewerkt wordt.

Bij individuele opdrachten verwoorden de leerlingen hun persoonlijke reactie.

Bij de besprekingen in tweetallen geven de leerlingen hun mening over een onderwerp en voeren ze een eenvoudige discussie met één gesprekspartner.

In de groepsopdrachten komen al meer meningen aan bod maar zullen leerlingen zich veilig genoeg voelen om hun ideeën te uiten. Niet alle leerlingen vinden het prettig om zich in een grotere groep te uiten.

De klassendiscussies bieden de gelegenheid om samen met de leerlingen terug te kijken op het werk dat is verzet en geven jou als docent de kans om de belangrijkste resultaten samen te vatten.

Route 1 – Wat zie ik?

Tijd: ongeveer 50 minuten

Als we iemand zien dan maken we aannames: we denken daar iets bij.

Waar komen deze ideeën eigenlijk vandaan? Laten we daar eens naar kijken.

Samenvatting

Leerlingen denken na over de dingen die ze aannemen als ze iets zien. Ze worden uitgedaagd om te bedenken dat hoe meer ze zien van een beeld of hoe meer ze weten van een persoon, hoe duidelijker het wordt dat we vaak aannames maken op grond van erg weinig informatie. Vooroordelen worden nog niet geïntroduceerd, maar leerlingen worden aangemoedigd om in algemene zin te bedenken dat waarnemingen tot aannames leiden.

Stap 1 Aannames

Wat denk jij dat een aanname is? Leg het in je eigen woorden uit.

Leerlingen kijken terug op hun antwoorden aan het einde van deze route.

Stap 2 Foto-raadsel

Je krijgt achter elkaar vijf foto's te zien. Schrijf bij elke foto op wat je ziet.

Leerlingen wordt gevraagd op te schrijven wat ze zien in vijf opeenvolgende foto's van wat blijkt een en dezelfde foto te zijn. Elke foto is meer uitgezoomd om het 'grotere plaatje' te laten zien. Ze mogen raden of iets over de mensen in de foto vragen, maar geef pas uitsluitsel over wie het zijn nadat de leerlingen al hun antwoorden hebben gegeven. Achtergrondinformatie over Rosa Parks en Martin Luther King (de mensen in de foto) staat in de extra informatie die leerlingen kunnen vinden onder stap 3.

Stap 3 Het hele plaatje

Klik één voor één op de foto's en bespreek de woordenwolk

Deze beschouwende stap is gebaseerd op de woordenwolken die gemaakt zijn van alle woorden die de leerlingen hebben ingevuld bij stap 2.

Vooraf

- Zorg dat de leerlingen weten dat hun antwoorden binnen de groep worden uitgewisseld. De gedachtewisseling en discussie vormen de kern van het leerproces.
- Omdat er gevoelige onderwerpen worden besproken, moet de sfeer in de klas veilig zijn en moet je ervan op aan kunnen dat de leerlingen elkaar met respect behandelen. Bespreek dit met de klas als je denkt dat het nodig is.
- Vaak kunnen leerlingen alleen door naar de volgende stap als ze één of meer antwoorden hebben ingevuld. Bij sommige online opdrachten kunnen leerlingen alleen verder als de rest van de klas ook hun antwoorden heeft ingevuld. Zorg dat ze dit begrijpen.
- Leerlingen moeten weten hoeveel tijd ze hebben voor elke stap. Houd rekening met het niveau van je leerlingen en de beschikbare tijd en spreek een tijdslimiet af. De korte vragen aan het begin dienen als 'warming-up'. Houd de tijd voor de eerste stappen kort, zodat er meer tijd is voor de discussie aan het eind.
- Sommige opdrachten kunnen eventueel als huiswerk worden opgegeven (zoals aangegeven). Onderzoek voor en voorbereiding van presentaties kunnen als huiswerk worden gedaan, individueel of in groepjes.

Blended learning

In een *blended learning*-methode wordt afwisselend aan online en offline opdrachten gewerkt zodat leerlingen optimaal van beide leeromgevingen kunnen profiteren. Individuele opdrachten en intensieve uitwisselingen vormen de kern van het leerproces en moeten zorgvuldig worden gemodereerd.

Leerlingen moeten niet vooruitlopen op de rest van de groep. Het kan nuttig zijn om sommige teksten klassikaal te lezen, waarbij één leerling hardop voorleest, en sommige videoclippen klassikaal te bekijken. Neem ruim de tijd voor de groepsopdrachten en klassendiscussies.

De volgende vragen kunnen de discussie helpen:

1. Waar richtte je je op toen je naar de foto keek?
2. Waarom veranderde je waarneming tussen de foto's? Wat maakte het verschil?
3. Kan je een situatie bedenken waarin je beeld van iemand veranderde toen je het 'grotere plaatje' zag?
4. Wat kunnen we doen om onze waarnemingen van verschillende mensen en dingen nauwkeuriger te maken?

Stap 4 Op het eerste gezicht

Kijk naar de foto's. Kies iemand die je interessant lijkt. Werk in tweetallen en kies samen één persoon. Beantwoord de vragen individueel.

In tweetallen kiezen leerlingen op basis van een foto en een kort citaat een één van de tien jongeren. De volgende stappen zijn speels en betrekken de leerlingen door ze een verhaal te laten verzinnen over iemand die ze niet kennen.

Stap 5 Stel je het voor

Stel je voor dat jij de persoon bent die je hebt gekozen. Wat zou je over jezelf zeggen? Maak individueel de zinnen af.

Er zijn geen goede of foute antwoorden en leerlingen zouden zich vrij moeten voelen hun fantasie te gebruiken. Het is misschien wel nodig om te kijken of de verzonden verhalen respectvol zijn.

Stap 6 Oog in oog

Bespreek waarom je voor die persoon hebt gekozen. Vergelijk jullie antwoorden. Wat zijn de verschillen? Zijn er overeenkomsten? Kies welke antwoorden jullie het meest waarschijnlijk vinden.

Stap 7 Klopt het?

Lees wat de persoon die jij gekozen hebt zegt over haar/hemzelf. Kies een paar woorden of één zin die volgens jou iets zegt over haar/zijn karakter.

De echte identiteit van de persoon is nu bekend. Leerlingen kiezen drie sleutelwoorden uit de tekst die ze belangrijk vinden in relatie tot deze persoon.

Navigatie

De meeste leerpaden bestaan uit meerdere routes. Als docent bepaal jij welk leerpad en welke routes je leerlingen volgen. Elke route bestaat uit verschillende stappen. De meeste stappen omvatten meerdere scherpagina's - meestal met een vraag, wat informatie en een opdracht om in tweetallen of in een groepje aan te werken. Leerlingen kunnen alleen binnen dezelfde stap terugkeren naar een vorig scherm, mochten ze een vraag of tekst nog eens willen lezen. De pijl 'terug' voert niet terug naar voorgaande stappen. Mocht dit nodig zijn, gebruik dan het uitvouwmenu linksboven om door de gehele route te navigeren.

Woordenwolken

Er zijn twee manieren waarop de individuele antwoorden van leerlingen worden verzameld. In een woordenwolk worden alle woorden verzameld die leerlingen invullen zonder dat er een 'gewicht' aan wordt toegekend; de 'wolk' toont een willekeurige verzameling van de antwoorden. Dit betekent dat niet iedereen dezelfde antwoorden ziet. Meestal zijn er namelijk meer woorden ingevuld dan op het scherm passen. Een zinvolle manier om de woordenwolk te bespreken is te vragen of er een specifiek woord is dat de leerlingen opvalt of interesseert. Je kunt als moderator leerlingen ook woorden bij elkaar laten zetten die bij elkaar horen.

Ook worden de reacties van leerlingen statistisch verwerkt en worden ze in een grafiek of in aantallen weergegeven. Hierdoor worden de verschillende meningen in de klas inzichtelijk. Voor de discussie hierover worden suggesties gedaan.

Bij de leerlingen die als eerste hun antwoorden invullen is de woordenwolk relatief leeg. Laat alle leerlingen hun scherm verversen als de laatste leerlingen hun antwoorden hebben ingevuld.

Stap 8 Zit het zo

Wat je hebt geleerd:

Wat zeggen we over iemand die we niet kennen? Wat laat de oefening zien over aannames die we hebben over anderen?

De volgende vragen kunnen leerlingen helpen begrijpen wat ze hebben geleerd:

1. Hoe en aan de hand waarvan beschrijven we iemand die we niet kennen?
2. Welke dingen kunnen we makkelijk van andere mensen zien? Wat is moeilijker om op het eerste gezicht te zien?
3. Wat vertelt deze oefening ons over de aannames die we maken over andere mensen?

Stap 9 Terugblik

Lees nog eens terug hoe jij het begrip aannames omschreef aan het begin van deze oefening. Hoe denk je er nu over? Voeg dat toe.

Deze stap kan ook als huiswerk worden opgegeven. De leerlingen reflecteren op de hele oefening en beschrijven wat ze hebben geleerd.

Route 2 - Wie ben ik?

Tijd: ongeveer 50 minuten

Iedereen hoort bij verschillende groepen en speelt verschillende rollen. Sommige van deze rollen veranderen na een tijdje, sommige blijven hetzelfde. Laten we eens kijken!

Samenvatting

Leerlingen reflecteren op hun eigen identiteit. Ze worden gevraagd om na te denken over welke onderdelen van hun identiteit gekozen zijn, welke gegeven, en welke onderdelen met de tijd veranderen. De vragen en oefeningen bieden leerlingen de gelegenheid om naar zichzelf te kijken in relatie tot anderen.

Tip

Als leerlingen ook route 1 hebben gedaan, kan je beginnen met de 'Terugblik', Stap 9, en dan doorgaan naar route 2.

Belangrijk

In deze route wordt leerlingen gevraagd nogal persoonlijke informatie te delen. Het is essentieel dat alle leerlingen erop kunnen vertrouwen dat ze met respect behandeld worden, zowel in wat ze delen als in de dingen die ze misschien niet willen delen. Tegen niemand zou gezegd moeten worden wat hij of zij 'is' en gevraagd worden dit toe te voegen aan de verbeelding van haar of zijn identiteit.

Woordenlijst

In een verklarende woordenlijst worden woorden die in de tekst zijn gemarkeerd toegelicht. Hoe intensief de leerlingen de lijst zullen gebruiken hangt af van hun niveau en interesse, en van de beschikbare tijd. Voor sommige opdrachten zullen ze de woordenlijst moeten raadplegen. Bedenk welke woorden je met de hele klas wilt bespreken om te zorgen dat iedereen begrijpt wat ze betekenen.

Informatie en instructies

Soms worden in de rechterbovenhoek van het scherm extra informatie en instructies gegeven – onder de (i). Zorg dat de leerlingen hier alert op zijn. Soms is een opdracht zonder die informatie niet uit te voeren.

Ondertitels

Controleer of de ondertitels aanstaan voordat een filmclip wordt gestart. Klik rechts onderaan de video op het icoontje om de taal te kiezen.

Stap 1 Verschillen

Wat maakt mensen verschillend?

Leerlingen wordt gevraagd sleutelwoorden in te vullen.

Overweeg tijd te nemen om te brainstormen over de verschillende groepen waar mensen toe behoren. De voorbeelden waar leerlingen mee komen kunnen nogal uiteenlopen.

Je kan ook vragen naar de rollen die mensen hebben (bijv. ouder, leraar, buurman/vrouw etc.) en deze opsommen zoals ze gezegd worden of ze groeperen in algemene categorieën (bijv. familie, beroep, thuis). Een dergelijke brainstorm zal leerlingen helpen bij de volgende stap.

Stap 2 Mijn ster

Schrijf in elke punt van de ster een groep op waar jij bij hoort of een rol die je hebt die belangrijk voor je is.

Leerlingen maken een persoonlijke ster, waarbij ze op de zeven punten de groepen schrijven waar ze toebehoren of rollen die belangrijk voor hen zijn. Zorg ervoor dat ze rollen niet verwarren met persoonlijke eigenschappen (zoals grappig, slim, lui). Ze moeten tenminste vijf punten van de ster invullen om door te kunnen gaan.

Stap 3 Ons sterrenstelsel

Kijk naar alle sterren. Zoek naar punten in drie andere sterren waar je verbaasd over bent. Klik daarop.

Leerlingen kijken naar alle sterren die door de groep zijn gemaakt en worden gevraagd op drie sterren punten te kiezen die hen verrassen. Nadat ze hierop klikken, zullen ze de punten die ze kozen verzameld zien op de volgende pagina. Leerlingen bespreken vervolgens in tweetallen wat hen verraste en waarom.

Stap 4 Het staat geschreven in de sterren

Vorm een groepje en bespreek jullie sterren. Kies één vraag uit de lijst om te bespreken.

Maak groepjes van tenminste drie leerlingen, en geef elke groep een van de vijf vragen hieronder om te bespreken. Als je minder dan 15 leerlingen hebt, maak dan koppels of gebruik minder vragen. Ze bespreken zowel de rollen die ze in hun ster hebben opgeschreven als de rollen die hen verrasten in andere sterren. Leerlingen schrijven daarna individueel online de uitkomsten van de groepsdiscussie op.

Onder (i):

1. Welke kenmerken kiezen we zelf en welke kunnen we niet kiezen maar zijn ons 'gegeven'?
2. Welke kenmerken hebben we ons hele leven en welke veranderen na een tijd?
3. Welke kenmerken zijn alleen belangrijk in bepaalde situaties? Waarom? Welke kenmerken zijn altijd belangrijk? Waarom?
4. Welke kenmerken maken het leven makkelijker? Waarom? Welke kenmerken maken het leven moeilijker? Waarom?
5. Welke kenmerken hebben machtige mensen meestal? Waarom? Welke kenmerken maken mensen minder machtig of zelfs machteloos? Waarom?

Stap 5 Reflectie

Wat maakt mensen verschillend? Hoe denk je er nu over?

Leerlingen gaan terug naar het antwoord dat ze gaven aan het begin van de route. Overweeg voorbeelden te vragen van nieuwe ideeën die de leerlingen misschien hebben.

Route 3 - Wat zien we in andere mensen?

Tijd: ongeveer 50 minuten

Misschien zie je jezelf niet zoals anderen jou zien. Maar hoe anderen jou zien beïnvloedt de manier waarop jij jezelf ziet. Volg je het nog? Laten we dit verder gaan bekijken!

Samenvatting

Deze route verbindt vragen over identiteit met vooroordelen. Het richt zich op wat zichtbaar is en wat niet, en wat we kiezen om te onthullen van onszelf en wat niet. We onderzoeken ook de rol die vooroordelen spelen.

Stap 1 Eerste indrukken

Geef een voorbeeld van wat andere mensen zouden kunnen denken als ze jou zien. Wat klopt en wat klopt niet aan wat ze over jou denken?

De vragen die hier gesteld worden zijn niet makkelijk te beantwoorden en hebben reflectie nodig. Je zou een persoonlijk voorbeeld kunnen geven om ze op weg te helpen. Deze antwoorden worden niet met de klas gedeeld.

Stap 2 Wat zit er onder de oppervlakte?

Op de ijsberg kan je aangeven welke kenmerken en eigenschappen volgens jou wel en niet zichtbaar zijn aan mensen. Geef ook aan welke kenmerken in sommige situaties onthuld kunnen worden, maar in andere situaties verborgen blijven

Bedenk drie kenmerken die snel zichtbaar zijn, niet zichtbaar zijn, in sommige situaties onthuld worden en op andere momenten juist verborgen blijven.

*Je kan bijvoorbeeld denken aan:
Geslacht, seksuele voorkeur, geloof, persoonlijkheid, nationaliteit, gezondheid, leeftijd, levenservaring, etniciteit, rijk of arm zijn, rol in de familie, geboorteland.*

Leerlingen moeten negen voorbeelden geven om door te kunnen gaan. Er worden suggesties gegeven onder de (i) rechts boven.

De voorbeelden moeten versleept en geplaatst worden rond de ijsberg. Wat makkelijk gezien kan worden hoort boven de waterlijn. Wat niet gezien kan worden hoort eronder. Wat in sommige situaties gezien wordt maar niet altijd, hoort op de waterlijn.

Werk in tweetallen en vergelijk jullie antwoorden.

Je kan de volgende vragen bespreken met de hele klas:

1. Welke karaktereigenschappen waren makkelijk op de ijsberg te plaatsen? Waarom?
2. Welke moeilijk?
3. Welke karaktereigenschappen 'zweven' tussen zichtbaar en onzichtbaar? Wanneer worden ze zichtbaar en wanneer onzichtbaar?
4. Welke karaktereigenschappen heeft de groep verschillend geplaatst? Laat ze uitleggen waarom.

Stap 3 Zo werken vooroordelen

*Er zijn meerdere redenen waarom mensen ervoor kiezen een deel van hun identiteit te laten zien of te verbergen. Geconfronteerd worden met vooroordelen kan hierbij een rol spelen.
Laten we eens kijken.*

Kies een citaat dat je interessant vindt.

Geef een reden waarom de spreker iets laat zien of verbergt van haar/hemzelf.

Vooroordelen kunnen een reden zijn waarom mensen iets van hun identiteit laten zien of verbergen. Geef een voorbeeld uit het dagelijks leven.

Eerst kiezen de leerlingen een uitspraak uit een serie citaten van jongeren die raken aan een vooroordeel. Daarna bedenken ze een eigen voorbeeld. Het zou een persoonlijke ervaring kunnen zijn of iets dat ze hebben gezien, maar het kan ook een voorbeeld uit het nieuws zijn.

Dit is een gevoelig onderwerp, omdat leerlingen misschien met vooroordelen komen, zonder zich te beseffen dat ze kwetsend kunnen zijn voor anderen. Wees voorbereid dit ter sprake te brengen en om ruimte te creëren om te onderzoeken waarom mensen een opmerking wel of niet als kwetsend ervaren.

De laatste opdracht in deze route is een stelling waar elke leerling individueel op reageert. Alle antwoorden van de klas worden verzameld en grafisch weergegeven.

*Je moet altijd laten zien wie je bent.
Wat vind jij? Verplaats de slider.
Helemaal mee oneens. Helemaal mee eens.
Bespreek de antwoorden.*

Vraag de leerlingen uit te leggen welk standpunt zij innamen. Je zou ook de vraag kunnen herhalen en een offline barometer gebruiken. Je leerlingen laten opstaan en fysiek een plek te laten innemen is een handige manier om te zien hoe ze denken over het verbergen of onthullen van onderdelen van hun identiteit.

Afhankelijk van de beschikbare tijd zou je ook de citaten kunnen bespreken die de leerlingen uitkozen, en de citaten met tegenstrijdige boodschappen nader onderzoeken.